HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט [א]ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן: **גמ'** במאי קא מפלגי אי נימא ברואין מומין קמפלגי דר' יהודה סבר רואין מומין בי"ט ור' שמעון סבר [א]אין רואין מומין בי"ט ולפלגו ברואין מומין דעלמא בבכור שנפל לבור אצטריכא ליה סד"א משום צער בעלי חיים לערים ולסקיה [ב]כר' יהושע קמ"ל אי הכי לא ישחוט לא יעלה וישחוט מבעי ליה לא צריכא [ב]דעבר ואסקיה סד"א לשחטיה קמ"ל לשחטיה הא תם הוא לא צריכא דנפל ביה מומא והא מוקצה הוא אלא דנפל ביה מום עובר מערב יום טוב והשתא הוה ליה מום קבוע מהו דתימא דדעתיה עלויה ונשחטיה קמ"ל: ת"ר בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט אמר לו ר' שמעון בן מנסיא [ג]הרי אמרו אין רואין מומין ביום טוב כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו בי"ט נולד בו מום

בי"ט

אם יש בו מום. על כרחך ר' יהודה מוקצה אית ליה ובמום הנופל בו ביום טוב לא שרי דלאו דעתיה עלויה מאתמול וה"ק בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום להתירו ונפל לבור בי"ט ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתיה עלויה: **אין זה מן המוכן.** לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו בי"ט נראה כמתקנו [ג]דהוה ליה כדן דין דגזור ביה משום שבות[ד] וה"ק אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשר: **גמ' אי נימא ברואין כו'.** דהא ודאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו דאיפכא שמעינן להו אלא משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה כיושב ודן דין: **לפלגו בעלמא.** בלא נפל לבור: **לערים.** לומר ודאי ימצא בו מום: **ולסקיה כרבי יהושע.** דאמר בפרק משילין (לקמן דף לז.) אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט וחוזר ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט: **אי הכי.** דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה ואם לאו לא יעלהו מבעי ליה דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן: **לא צריכא דעבר ואסקיה.** ומשמעותא דלא לסקיה מרישא ש"מ דקתני ירד המומחה ויראה ולא קתני יעלהו ויראה והדר אשמועינן אחריתי דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום לא ישחוט: **דנפל ביה מומא.** השתא וה"ק אם יש בו מום הקבוע מעי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעי"ט אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט: **והא מוקצה הוא.** אי מאתמול לא הוה ביה מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמעינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה: **קמ"ל.** דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט משום דמוקצה מחמת איסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה: **בכור תם שנפל לבור** גרסינן בברייתא. דלית להו מוקצה להנך תנאי בבכור דכל שעתא דעתיה עלויה שמא יפול בו מום: **ירד מומחה.** ולא לערים ולסקיה: ר' יהודה הנשיא הוא רבי ולאו היינו רבי יהודה דמתניתין דסתם ר' יהודה הוא ר' יהודה בר אלעאי: **אם יש בו מום.** אפילו נפל בו היום: **יעלה וישחוט.** דלית ליה מוקצה בבכור: **ואם לאו.** ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל בו מום לאחר העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה [ה][א"נ] לא ישחוט לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר דלא ישחוט לא אצטריך דהא תם הוא ומתניתין דלא שנינן הכי משום דמתניתין לא מצינן לאוקומה בתם משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מצי למימר אם יש בו מום שנפל בו בי"ט יעלה וישחוט וכיון דע"כ בבעל מום תוקמה לא אצטריך לשנויי סיפא בשנויא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה קאמר דהא מצי לשנויי שפיר כדשנינן דאשמעינן ואם לאו דלא היה קבוע מבעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט ואע"ג דאתעביד ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס בברייתא בכור תם אלא כי מתני' גרסינן בברייתא **בכור שנפל לבור.** ומתוקמא הכי בכור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא נערים ונסקיה מעיקרא: **אם יש בו מום.** אם ימצא בו מום הידוע שהיום לא נעשה יעלהו וישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה [ו]נשיאה ליכא למפרך כדפרכינן לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דאילו לדידיה אצטריך דהשתא הוא דאשמעינן דאית ליה מוקצה: **א"ל ר' שמעון בן מנסיא הרי אמרו.** רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש בן יוחי מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר במסכת עירובין (דף נג.) ובמסכת שבת (דף קמז:) א"ר כשהיינו לומדים תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון בן מנסיא לרבי הרי נחלקו בה דורות שלפנינו ונזיל לחומרא: **נולד בו מום מעי"ט.** רבי שמעון בן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון בן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש בן יוחי אין רואין מומין כיצד נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו לכתחלה אבל אם עבר ובקרו שוחטו שהרי אינו מתקן כל כך שקרוב היה בין השמשות להיות מתוקן שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם:

בי"ט

ע"כ לא בעי למימר דאין זה מן המוכן שהוא מוקצה דהא ר"ש לית ליה מוקצה אלא ה"פ כל שאין מומו ניכר שלא ראהו חכם מעי"ט ולא היה נודע אם היה קבוע אין זה מן המוכן כלומר אין היתרו היתר דאין מוכן להכשיר דאין רואין מומין בי"ט וטעמא משום דנראה כמתקן או כדן את הדין שהוא אסור משום שבות ע"כ פירש רש"י וקשה דאין זה מן המוכן משמע דאפילו בקרו חכם כיון שלא נודע שהוא מום קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולפ"ה משמע דוקא דאינו מוכן להכשיר לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי וע"ק דבשבת מוכח בהדיא בפרק כירה (שבת דף מו: ושם) דמטעם מוקצה קאמר דפריך מהכא דר"ש אית ליה מוקצה והא לית ליה מוקצה לר"ש לכן נ"ל דמטעם מוקצה קאמר[א] דאין זה מן המוכן ואפילו עבר ובקרו מ"מ אסור משום מוקצה ופליגי ברואין מומין[ב] וגם פליגי במוקצה מיתורא דקתני אין זה מן המוכן[ג] והא דפריך הכא בגמ' לפלגו ברואין מומין בעלמא ר"ל דלא נפל לבור ולעולם כלישנא דמתניתין דמוקצה וכן הא דקאמר בגמרא מהו דתימא כיון דדעתיה עלויה נשחטיה קמ"ל ר"ל דאסור משום מוקצה ואפילו אם בקרו בדיעבד אף לר' יהודה כיון שלא היה בו מום קבוע מאתמול ור"ש אסר אפילו אם היה בו מום משום מוקצה כדפירש' דלא כאדא בר אוכמי וא"ת מ"ש דבכל דוכתא מחמיר רבי יהודה טפי במוקצה מרבי שמעון וי"ל דטעמא רבה אית ליה[ד] הואיל דס"ל דרואין מומין ביום טוב וידוע שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתיה עלויה אבל לר"ש אית ליה דאין רואין מומין הלכך לאו דעתיה עלויה מאתמול על כן אסור אפילו אם בקרו בדיעבד:

תנו רבנן בבכור תם שנפל לבור ה"ג. דר' יהודה הנשיא לית ליה מוקצה דקאמר אם יש בו מום קבוע ואפילו אם נפל בי"ט יעלה וישחוט ולית להו להני תנאי מוקצה בבכור דלעולם דעתו עליו שמא יפול בו מום ואם לאו שאין בו מום מאליו לא ישחוט וא"ת פשיטא והא תם הוא וי"ל לא יעלה בהערמת שחיטה כדפירש' לעיל ועל ר' יהודה דמתני' לא בעי לשנויי הכא דלא בעי לשנויי שנויא דחיקא ולא יעלה בהערמת שחיטה קאמר הואיל דאית ליה שנויא אחרינא דר' יהודה אית ליה מוקצה בבכור וצריך לאוקומי בבעל מום ע"כ דהא אית ליה מוקצה אבל לרבי יהודה הנשיא דלית ליה מוקצה בבכור דהא בתם שנפל לבור מיירי לא מצי לשנויי הכי שנפל בו מום קבוע בי"ט כדמשני לרבי יהודה במתניתין עוד פרש"י פי' אחר דלא גרס תם בברייתא אלא ה"ג בכור שנפל לבור וכו' אם יש בו מום קבוע שידוע בו מום מערב י"ט ישחוט ואם לאו אלא נפל בו מום היום לא ישחוט אפילו אם העלהו משום דהוי מוקצה ולרבי יהודה נשיאה אית ליה מוקצה ולא פריך הש"ס כדפריך הש"ס לעיל לרבי יהודה דמתני' פשיטא דמוקצה הוא דודאי לרבי יהודה דמתני' פריך שפיר דמאי אצטריך לאשמועינן אי משום מוקצה בהרבה מקומות שמעינן דרבי יהודה דמתני' אית ליה מוקצה אבל ארבי יהודה הנשיא אצטריך לאשמועינן (דרבי יהודה) דאית ליה מוקצה ותימה דבשלהי מכלתין (דף מ.) מספקא ליה לרבי יהודה הנשיא אי אית ליה מוקצה ואמאי לא פשיט ליה מהכא וי"ל דלא פסיק להוכיח מהכא דאיכא לפרושי תרי לישני כדפי' דלחד אית ליה מוקצה ולחד לית ליה מוקצה ומספקא ליה אי כהאי לישנא אי כהאי לישנא לכך לא היה לו להוכיח מהכא: [וע"ע תוספות שבת מה: ד"ה לדבריו]:

אלא

מסורת הש"ס

א) שבת מו:, ב) [לקמן לז.], ג) או דהוה ליה. כצ"ל מהר"מ, ד) [לקמן לו.], ה) רש"א וע' רש"ל שמחק מן ועבר ואסקי' עד משום דעבר ואסקי', ו) [צ"ל הנשיא],

מוסף תוספות

א. משום דבכור דמי לגרוגרות וצמוקים דהכי דייק לישנא דאין זה מן המוכן. שיטה. ב. דר' יהודה סבר רואים ור' שמעון סבר אין רואים, ואפילו עבר וביקרו פליגי במוקצה ור' שמעון אסר במוקצה. תר"פ. ג. דדייק מדלא קתני ר"ש אוסר לפי שאין רואין מומין בי"ט דהוה משמע לכתחילה אסור אבל בדיעבד מבוקר. תוס' שבת מו: ד"ה והתנן. ד. [ו]הא בהא תליא. שיטה.

עין משפט נר מצוה

כב א ב ג מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ג סמג לאוין סה טור שו"ע א"ח סי' תצח סעיף ט [וטוש"ע י"ד סימן שיב סעיף ג]:

רבינו חננאל

אם יש בו כו'. אוקימנא ברואין מומין ביום טוב פליגי, והאי דקתני נפל לבור איצטריך, סד"א משום צער בעלי חיים ליערים וליסלקיה כר' יהושע, דתני אותו ואת בנו שנפלו לבור, ר' יהושע אומר מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני כו', קמ"ל דלא עבדינן כר' יהושע. ולא יעלה הוה צריך למיתנא, ואגב חדא קמ"ל תרתי, חדא לא יעלה, ואי עבר ואסקיה לא ישחוט, ואע"ג דנפל ביה השתא מום קבוע והוה ליה מערב יו"ט מום עובר, מהו דתימא כיון דהוה ליה מערב יו"ט מום עובר, והאידנא הוה ליה מום קבוע, דעתיה עלויה הוה מאתמול ולאו מוקצה הוא, קמ"ל. **ת"ר בכור תם** שנפל לבור, ר' יהודה הנשיא אומר ירד מי שבקי במומין ויראה כו'. אמרו לו הרי אמרו אין מבקרין מומין ביו"ט, נולד בו מום מערב יו"ט אין מבקרין אותו ביו"ט, נולד בו מום